

Dózsa Györgyre emlékezünk

500 éve, az 1470-es évek elején az erdélyi Dálnokon született Dózsa György, a középkori Magyarország legnagyobb forradalmi megmozdulásának, az 1514-es parasztháborúnak vezére. A lófő székelyből lett parasztszervező történelmi küldetése mindössze négy hónapig — a ceglédi tábortól a temesvári tüzes trónig — tartott, mégis évszázadokig reszketett nevétől az úri Magyarország.

Katonai tetteivel, személyes bátorságával, helytállásával, a feudalizmust alapjaitan megingató célkitűzéseivel méltó megtestesítője lett az évszázados jobbágytörékvések eszméinek, hagyományainak. Az uralkodó osztály elrettentésként nyúlt vissza Dózsa és a parasztháború példájához. Történelmi alakját évszázadokon keresztül meghamisította, rágalmazta. De neve forradalmi jelképpé vált mindazok számára, akik Dózsa népének igazáért szálltak síkra.

A XVII. és XVIII. században *Töhökölly és Rákóczi* kuruc seregének nevében Dózsa kereszties seregének hagyománya él tovább (crux = kereszt). Az 1832—36-os országgyűlésen a parasztság örökváltságának kérdésében felszólaló *Kölcsey és Wesselényi Dózsa* emlékét idézi. *Horváth Mihály* történetíró, Kossuth későbbi kultuszminisztere 1843-ban dolgozta föl a parasztfölkelés történetét, utána 1847-ben jelenteti meg *Eötvös József* Magyarország 1514-ben c. regényét, melyben a Falu jegyzőjében szereplő megyei urak őseiről fest elrettentő képet. Eötvös nem rokonszenvez a forradalommal, de az elnyomottakkal igen: a felkelés jogosságát elismeri, s a jobbágyság XVI. századbeli helyzetének ábrázolásával a haladás és a humanitás eszméit erősíti. Ugyanebben az évben Petőfi költeménye már a nép forradalmi hangulatát ébresztgeti Dózsa alakjának felidézésével:

*De szellemét a tűz nem égeté meg,
Mert az maga tűz; úgy vigyázatok:
Ísmét pusztíthat e láng rajtatok!*

Ady Endre pedig éppenséggel Dózsa György unokájának vallja magát. Így ír róla:

*Külömb volt, mint nyolcvan apátúr,
Szentebb úr nem vala itten,
Úgy trónolt ott a tüzes trónon,
Mint az egekben az Isten.*

Madarász Viktor 1867-ben Párizsban megfestett Dózsa-kepe a feudalizmus elleni harc szimbóluma lett. Képzőművészetünk egyik legmerészebb alkotásában, *Derkovits Gyula* fekete-fehér, dübörgő ritmusú Dózsa fametszet-sorozatában is mint a társadalmi és az ideológiai küzdelem jelképe jelenik meg 1514. A parasztháborúnak állít emléket az első marxista történetsemleléttel írt történelmi regény, *Gergely Sándor*: Dózsa György c. regénytrilógiája is. *Szabó Pál*: A nagy temető c. művében így szólaltatja meg Dózsát: „Az én sorsom egy az övékkel... az én életem a néppel megyen tovább mindenképpen. Ha elbuktam is, majd bennük élek mindörökké, míg csak henyélő urak és verejtékező parasztok lesznek a földön”. *Illyés Gyula* Dózsa-dramája pedig a leghitelesebb, s egyben legszebb megformálása a hagyományokban élő Dózsa-képeknek.

Igy folytathatnánk a sort a Dózsa-képet egyre jobban kiteljesítő régi és új irodalmi, képzőművészeti és zenei alkotások idézésével, mert az évforduló alkalom, hogy felelevenítsük a parasztszervező és a parasztháború hiteles történetét.

1971-ben a társadalmi, politikai és művészeti élet neves képviselőiből emlékbizottság alakult, mely az évforduló méltó megünneplését szervezi. A központi ünnepség 1972. június 25-én *Cegléden* lesz, ahol Dózsa a parasztháború céljait összefoglaló híres beszédét tartotta.

A könyvkiadás néhány, e kort felelevenítő mű újrakiadásával és új tanulmányok, dokumentumok megjelentetésével járul hozzá az ünnepségekhez. Egyebek között megjelenik egy tanulmánykötet a történettudomány és más társadalomtudományok Dózsára vonatkozó kutatási eredményeiből, továbbá egy forráskiadvány, mely 360, eddig még nem publikált dokumentumot is közöl. A magyar költőknek Dózsa Györgyről szóló verseiből antológiát állítanak össze. A könyvheti könyvek között szerepel *Nemeskürthy István*: Krónika Dózsa György tetteiről c. műve és *Szabó Pál*: A nagy temető; *Eötvös József*: Magyarország 1514-ben c. könyve; *Derkovits Gyula* fametszetei új kiadásban jelennek meg.

A könyvtárak a bennük megtalálható gazdag irodalom feltárásával és népszerűsítésével tehetik emlékezetessé az évfordulót.

A parasztforradalmár emlékét idéző versek, drámák és regények bemutatása képezheti egy vagy több „rendhagyó irodalomóra” anyagát, melyet természetesen a könyvtárban tartanának. A könyvtári óra illusztrálására a könyveken kívül jól felhasználható az a néhány hanglezés is, amely neves előadóművészek tolmácsolásában szólaltatja meg Petőfi Sándor, Juhász Gyula és Illyés Gyula verseit. Az 1514-es parasztháború eseménytörténetét, a korabeli fegyvereket és Derkovits Gyula fametszeteit bemutathatjuk diafilmmel is. Kár, hogy a Dózsát és a parasztháborút megörökítő zenei alkotások közül csupán a felszabadulás után keletkezett Dózsa népe c. dal található meg hanglezemen. Erdemes lett volna az évforduló alkalmából *Erkel*: Dózsa György operájának néhány ismert ariáját, *Lendvai Kamilló*: Dózsa siratóját, és *Ránki György*: 1514. Fantázia zongorára és zenekarra c. zeneművét is lemezre venni.

A fiatalok körében ismert Geyer Flórián dala — mely ugyancsak jól idézi a kor hangulatát —, de sajnos, ez sem található meg hanglezemen. A könyvtárak nagyon várják a Népművelési Intézet által készített, sokoldalúnak ígérkező műsorfüzetet is.

Az emlékezés egyik formája lehet — a fiatalok körében igen kedvelt — szellemi vetélkedő, mely valójában csak akkor tölti be a neki szánt szerepet, ha a versenyzők előzőleg megismerkednek a történelmi eseményeket felidéző irodalmi, képzőművészeti alkotásokkal. A felkészüléshez jól felhasználható például *Gáliczky Éva*: Dózsa György 500 éve c. bibliográfiája, mely a közművelődési könyvtárakban megtalálható irodalom feltárását tartja szem előtt. A könyvtáros feladata, hogy megfelelő útmutatást adjon, de mégis *hagyja meg a felfedezés örömét a fiataloknak*, amikor a bibliográfia alapján összegyűjtik a Dózsáról szóló verseket, képzőművészeti alkotásokat, és kikeresik az ismeretlen fogalmakat a lexikonokban. Könyvtári klubok, művelődési körök vállalkozhatnak rövid irodalmi műsor összeállítására is, melyet maguk adnak elő. Egy-egy jól sikerült előadás, vetélkedő vagy irodalmi est további ösztönzést adhat az emlékeket feltáró irodalom olvasásához és a kutató munkához.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kispesti könyvtárában szakmunkástanulók, a XIII. kerületben pedig a 2-es sz. gyermekkönyvtár olvasói körében rendezett vetélkedő bebizonyította, hogy a fiatalok élénken érdeklődnek a téma iránt, nagy lelkesedéssel búvároznak a könyvtárak Dózsára és a parasztháború történetére vonatkozó irodalmában.

Tudományos kutatóknak, történelemtanároknak, irodalom és történelem szakkörösöknek ajánlja Dózsa bibliográfiáját a Pest megyei Könyvtár, mely időrendben közli a Dózsa-téma feldolgozását a különböző évszázadokban. A történelmi összefüggések feltárásakor, az irodalmi és képzőművészeti alkotások bemutatásakor a könyvtáros feladata a *Dózsa-felkelés élő hagyományának tudatosítása*. Azé a gondolaté, hogy a felkelés emléke nemcsak a parasztság osztályharcaiban mutatott példát, hanem alkotó elemévé vált a nemzetközi munkásmozgalomnak is. Emléke a jövőt idézte a kibontakozó, haladó mozgalmak harcai elé.